

Ekonomiczna teoria

К. е. н. Губін К. Г.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

КОРУПЦІЙНА РЕНТА ЯК ФАКТОР ДЕФОРМАЦІЇ СФЕРИ БІЗНЕС-КОНСАЛТИНГУ В УКРАЇНІ

Розвиток бізнес-консалтингу в Україні стикається з низкою проблем, серед яких суттєву роль відіграє поширеність корупції. Попри спроби антикорупційних реформ у 2014-2018 роках, дослідження консалтингової компанії PricewaterhouseCoopers показало, що протягом останніх двох років в нашій державі 48% опитаних організацій постраждали від економічних злочинів та шахрайства, 73% з них стикалися з хабарництвом та корупцією (що втричі перевищує середньосвітовий рівень). Останній показник, згідно дослідження 2016 року, в Україні склав 56%, що свідчить про загострення проблеми корупційної ренти в останні два роки. Опитані PwC організації прогнозують, що хабарництво та корупція залишаться для них найбільш суттєвим економічним злочином у наступні два роки [1]. Дослідження видавництва Süddeutsche Zeitung показало, що через корупцію лише на митниці Україна щороку втрачає 4,8 млрд євро [2].

У 2016 році Світовий банк виступив із заявою, що не буде допускати до своїх тендерів три українські компанії, включаючи фірму, яка надає консалтингові послуги. Віце-президент по інтеграції Світового банку Леонард Маккарті заявив: «рішення санкційної ради представляє велику перемогу в спробах Світового банку захистити свої проекти від маніпулятивної та корупційної поведінки деяких компаній» [3].

Корупція та хабарництво можуть викривлювати структуру конкурентних переваг: адміністративно-управлінські та силові квазіпереваги здатні перевершити вплив ринкових переваг. Адміністративно-управлінські конкурентні квазіпереваги пов'язані із можливостями використання важелів впливу державної влади на користь певних фірм. Силові конкурентні квазіпереваги фірми засновані на можливостях фізичного впливу чи загрозах фізичного впливу на конкурентів.

Поширеність корупційної ренти здатна деформувати сферу бізнес-консалтингу в Україні. Потенційно деякі консалтингові фірми можуть лобіювати вигідні для них зміни у нормативно-правовій базі та спрямовувати державне регулювання економічної діяльності на власну користь. Іншими інструментами недоброчесної конкуренції можуть стати преференції при доступі до публічних закупівель консалтингових продуктів та використання механізмів державного контролю в інтересах окремих консалтингових фірм. Не можна відкидати вірогідність використання повноважень окремих держслужбовців, політиків та правоохоронців з метою порушення прав власності конкурентів.

Досить вигідним може виявитися використання неформальних зв'язків у митниці та податковій задля мінімізації податків, зборів та інших обов'язкових платежів. Також існує ймовірність використання повноважень окремих співробітників правоохоронних органів з метою тиску на конкуруючі консалтингові фірми. Можливі спроби формування монопольного становища у певних сегментах ринку консалтингових послуг за сприяння деяких співробітників державних органів.

Якщо в Україні окремим консалтинговим фірмам вдасться зацікавити певних держслужбовців, політиків чи правоохоронців можливостями отримання корупційної ренти, вони можуть набути суттєвих переваг у конкурентній боротьбі. Замість того, щоб ринок захопили найбільш економічно ефективні консультанти. Це може призвести до погіршення співвідношення ціни та якості консалтингових послуг, поширення не достатньо якісних консультацій, погіршення репутації професії бізнес-консультанта та зменшення попиту на послуги консультантів.

Таким чином, першим напрямом деформації сфери бізнес-консалтингу в Україні через поширеність корупційної ренти є викривлення структури конкурентних переваг.

Через поширеність корупційної ренти в Україні бізнес-консультант іноді має враховувати у своїх консультаціях наявність адміністративно-управлінських та силових конкурентних квазіпереваг. Він може розробити стратегію протидії цим квазіперевагам. Наприклад, допомогти клієнту розвинути ринкові переваги, аби перевершити вплив неринкових квазіпереваг. Або порадити сферу економічної діяльності, у якій можна конкурувати ринковими методами, а неринкові квазіпереваги не відіграють суттєвої ролі. Або ж допомогти позбавити

конкурентів адміністративно-управлінських та силових квазіпереваг, використовуючи надані нормативно-правовою базою та правоохоронною системою легальні можливості. Все це відповідає нормам законодавства та професійної етики.

Проблема в тому, що за сучасних умов конкурентної боротьби існує можливість надання консультацій, які передбачають дії, пов'язані зі сплатою корупційної ренти та використанням адміністративно-управлінських й силових конкурентних квазіпереваг. Також не можна відкидати вірогідність участі консультантів у незаконних, корупційних схемах у якості посередників між своїми клієнтами та правоохоронцями, держслужбовцями чи політиками.

О. С. Марченко у статті «Деструкції національного ринку юридичних послуг: зміст та наслідки для формування правової економіки» [4] зазначає, що юридичний квазіконсалтинг має формальні ознаки консалтингової діяльності, проте задовольняє потреби клієнтів непрофесійними, неетичними, а іноді й протизаконними методами. Поширюючи цей термін на бізнес-консалтинг, можна сказати, що другим напрямом деформації сфери бізнес-консалтингу в нашій державі через поширеність корупційної ренти є розвиток квазіконсалтингу.

Охарактеризовані деформації сфери бізнес-консалтингу в Україні поки що не стали невідворотними та можуть бути виправлені зусиллями держави та консалтингових фірм у боротьбі з корупційною рентою.

Необхідно, аби правоохоронна система більш активно боролася з корупцією. Особливо важливо підвищити ефективність діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції та створити незалежний і об'єктивний антикорупційний суд. Боротьба з корупційною рентою може стати потужним поштовхом до розбудови ринкової моделі конкуренції та наближення зовнішнього середовища діяльності консалтингових фірм та їх клієнтів до зразків розвинених країн.

Доцільно більш докладно розглянути можливості протидії корупції з боку консалтингових фірм. По-перше, вони можуть зосередитися на сферах та напрямках діяльності, які мало уражені неринковими методами конкуренції та корупцією, аби таким чином уникнути необхідності сплати хабарів.

По-друге, консалтинговим фірмам слід продовжити нарощування ринкових конкурентних переваг, аби мати законні, добросесні переваги у боротьбі з тими, хто сплачує корупційну ренту.

По-третє, слід активно звертатися до правоохоронних органів та апелювати до громадськості у разі застосування конкурентами адміністративно-управлінських та силових квазіпереваг.

По-четверте, необхідно розвивати механізми саморегулювання та самоочищення сфери бізнес-консалтингу. Передовсім, Україні потрібна асоціація бізнес-консультантів, яка б в обов'язковому порядку об'єднала усіх працюючих у сфері бізнес-консалтингу та запровадила єдині стандарти професійної етики, конкуренції та надання консультацій разом із системою контролю за дотриманням зазначених стандартів.

При формуванні всеукраїнської асоціації бізнес-консультантів, її принципів, виконавчих і наглядових органів, необхідно пам'ятати, що навіть до найавторитетніших консультаційних фірм можуть виникати претензії. Зокрема, у 2001 році відбулося банкрутство 7-ої за масштабами компанії США, енергетичної корпорації Enron. Відкрилися факти корпоративного шахрайства, яке в тому числі прикривалося аудитором з Arthur Andersen. Після величезного скандалу Arthur Andersen зупинила діяльність [5]. У 2008 році Ernst&Young оцінив адміністративну будівлю Придніпровської залізниці в 400 тис. грн при площі об'єкта 19600 кв. м. [5].

У 2012 році відбувся масштабний скандал щодо відмивання грошей, фігурантом якого став британський банк Standard Chartered. Deloitte, аудитора цього банку, оштрафували на \$10 млн та на рік заборонили співпрацювати з нью-йоркськими банками [6]. У 2013 році судова суперечка між Fannie Mae і KPMG закінчилася їх виплатами по \$61,5 млн на користь інвесторів Fannie Mae через порушення правил оформлення фінансової звітності [6]. З початку 2011 року компанії «великої четвірки» виявилися замішаними у низці скандалів щодо махінацій зі звітністю їх клієнтів у Китаї. В результаті, у 2014 році китайським дочкам «великої четвірки» на шість місяців заборонили співпрацювати з фірмами, які торгуються в США [6].

Американській банк Colonial Bank збанкрутував у 2009 році. Дев'ять років по тому суд зобов'язав PwC виплатити Федеральній корпорації страхування депозитів понад \$625 млн за недбалість в аудиті Colonial BancGroup Inc [7].

Зважаючи на наведені приклади недоліків у діяльності провідних консалтингових фірм, розподіл прав та обов'язків членів всеукраїнської асоціації бізнес-консультантів необхідно здійснити таким членом, аби жодні, навіть найбільші та найавторитетніші консалтингові організації не мали вирішального впливу та не могли перетворити асоціацію на інструмент просування власних інтересів. Натомість потрібна ретельно вибудована система стримувань і противаг, аби всеукраїнська асоціація бізнес-консультантів стала інструментом їх взаємного контролю.

Література:

1. Global Economic Crime and Fraud Survey 2018: Ukrainian findings. URL: <https://www.pwc.com/ua/en/survey/2018/pwc-gecs-2018-eng.pdf> (дата звернення: 30.10.2018).
2. Korruption ruiniert die Ukraine. URL: <https://www.sueddeutsche.de/politik/exklusiv-korruption-ruiniert-die-ukraine-1.4081856> (дата звернення: 30.10.2018).
3. Всемирный банк обвинил три украинские компании в коррупции. URL: <https://delo.ua/business/vsemirnyj-bank-obvinil-tri-ukrainskie-kompanii-v-korrupcii-319535/> (дата звернення: 28.10.2018).
4. Марченко О. С. Деструкції національного ринку юридичних послуг: зміст та наслідки для формування правової економіки. Економічна теорія та право. 2016. № 2(25). С. 57-66. URL: <http://econtlaw.nlu.edu.ua/деструкції-національного-ринку-юрид/> (дата звернення: 28.10.2018).
5. Ормоцадзе М., Кравченко Д. Один день у Deloitte: що шукала Генеральна прокуратура. URL: <http://forbes.net.ua/ua/business/1410416-odin-den-u-deloitte-shcho-shukala-generalna-prokuratura> (дата звернення: 28.10.2018).
6. Хлімоненко Б. Аудит розбрату: хто лобіює «велику четвірку». URL: <http://forbes.net.ua/ua/business/1389510-audit-rozbratu-hto-lobiyue-veliku-chetvirku> (дата звернення: 29.10.2018).
7. Dolmetsch C. PwC Ordered to Pay \$625 Million in Damages Over Bank's Audit. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-07-02/pwc-ordered-to-pay-625-million-to-fdic-over-alabama-bank-audit> (дата звернення: 25.10.2018).

MATERIŁY
**XIV MIĘDZYNARODOWEJ NAUKOWI-
PRAKTYCZNEJ KONFERENCJI**

**WYKSZTAŁCENIE I NAUKA BEZ
GRANIC - 2018**

07 -15 grudnia 2018 roku

Volume 9
Ekonomiczne nauki

Przemysł
Nauka i studia
2018

Adres wydawcy i redakcji:
37-700 Przemyśl ,
ul. Łukasińskiego 7

Materialy XIV Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji ,
«Wykształcenie i nauka bez granic - 2018» , Volume 9 Przemyśl: Nauka i
studia -88 s.

Zespół redakcyjny:
dr hab. Jerzy Ciborowski (redaktor prowadzący),
mgr inż. Dorota
Michałowska, mgr inż. Elżbieta Zawadzki,
Andrzej Smoluk, Mieczysław
Luty, mgr inż. Andrzej Leśniak,
Katarzyna Szuszkiewicz.

**Materialy XIV Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji ,
«Wykształcenie i nauka bez granic - 2018» , 07 -15 grudnia 2018 roku
po sekcjach: Ekonomiczne nauki.**

e-mail: praha@rusnauka.com

Cena 54,90 zł (w tym VAT 23%)

ISBN 978-966-8736-05-6

© Kolektyw autorów , 2018

© Nauka i studia, 2018